ZÁRUBA P. 1998: *Motýli Podblanicka* [*Lepidoptera of the Blaník highlands region*]. Edice Přírodou Podblanicka. Český svaz ochránců přírody Vlašim a Muzeum okresu Benešov, Vlašim a Benešov, 122 pp. + 17 pls. (in Czech). ISBN 80-902469-7-4 (ZO ČSOP Vlašim), ISBN 80-902115-5-0 (Muzeum okresu Benešov) (spoluvydavatelé). Cena neuvedena, publikace je v prodeji u vybraných knihkupců a v Podblanickém ekocentru ZO ČSOP Vlašim za 79,- Kč.

Na první pohled pěkná a výpravná publikace, dobře a přehledně graficky upravená, s kvalitně vytištěnými barevnými přílohami, pro které je účelně využita i plocha na obálce. V obecné části je krátce probrána nepříliš bohatá historie průzkumu Lepidopter Podblanicka, charakteristika složení fauny motýlů a přehled ekosystémů. Určitý prostor je věnován rozboru fauny z hlediska jejího ohrožení a ochrany. K obecné části také patří až příliš schematická mapka oblasti, zařazená na konci publikace, kterou však při studiu lze využít jen velmi obtížně s ohledem na její uspořádání (seznam obcí není abecední, jejich čísla v mapce nejsou dále využívána pro zpřesnění údajů o výskytu jednotlivých druhů v textu). Mapce by neškodilo zakreslení alespoň některých fyzických mapových charakteristik pro lepší orientaci, např. vodních toků.

Hlavním zdrojem údajů jsou publikace M. Soldáta, který sbíral v okolí Týnce nad Sázavou a O. Holuba, který sbírá v okolí Chotýšan, díky kterým dosáhl počet zjištěných druhů značně vysokého čísla (autor uvádí 1324 číslovaných druhů). Bohužel Týnec n.S. leží téměř na okraji oblasti, a tak Soldátem uvedené druhy mají pro toto území jen menší charakterizační hodnotu. Autor vůbec nevyužil údaje z tak významného a známého díla jako je *Prodromus der Schmetterlingsfauna Böhmens* (Sterneck 1929, Sterneck & Zimmermann 1933) a navíc neuvádí ani některé recentní práce, které se přímo týkají regionu Podblanicka, např. Černý et al. (1993), Holub (1993) nebo Vrabec & Fiala (1996).

Začneme-li se podrobněji probírat speciální částí publikace, ustupuje pozvolna první příznivý dojem a začnou převažovat rozpaky. Některé nedostatky, zvláště technického (počítačového) původu lze tolerovat, ale jen do určité míry. Text se hemží takovým množstvím tiskových, formálních a faktických chyb, že je nutno konstatovat, že po stránce odborné i redakční tak diletantsky sestavenou publikaci lze jen zřídkakdy vidět. Zdá se, že ten, kdo přepisoval text do počítače, viděl odborná jména poprvé, což by ještě nebylo tak fatální, ale nikdo po něm zřejmě neudělal korekturu. Chybějící nebo naopak nadbytečná a přehozená písmena a jejich skupiny jsou na běžném pořádku (za všechny viz rodové jméno *Amathes,* dnes *Xestia*, které autor upravil na „Amanthes", a to opakovaně u všech druhů rodu).

Záhadou je také, jaký systém a jakou nomenklaturu si autor vybral. Místy se zdá, že byla použita nomenklatura z nejnovějších evropských (ať již tuzemských nebo zahraničních) seznamů Lepidopter, často jsou však vtroušena dávno nepoužívaná synonyma, zřejmě tak, jak je autor přejímal bez úpravy z různých článků. Tím, že si autor nedal práci s porovnáním synonymiky, lze vysvětlit, že jsou některé druhy uvedeny dvakrát, pod různými jmény. Následkem této nedůslednosti se samozřejmě uvedený počet 1324 druhů poněkud sníží. Jako příklad je možno uvést č. 1147 a 1161 (*Eupithecia subfuscata* Hw. a *E. castigata* Hb.), což je týž druh, dále č. 635 a 636 (*Catoptria falsella* D. & Sch. a *C. falsellana* D. & Sch.) nebo č. 412 a 416 (*Acleris niveana* F. a *A. logiana* Cl.), je jich však ještě několik. Pernatuškovití nejsou již dávno Alucitidae, nýbrž Pterophoridae, záhadná je také podčeleď Geometrinae, do níž je zařazena část druhů z podčeledi Ennominae (různorožci, drsnokřídleci, zejkovci aj.), zatímco skupina zelenopláštníků je označena jako Hemitheinae.

Přímo ostudné jsou chyby v determinaci v barevných přílohách. Ty svědčí o tom, že zde nejde o nedopatření či nepořádnost, nýbrž o zásadní neznalosti. Tak např. tak banální a obecně známý motýl, jako je stužkonoska dubová (*Catocala sponsa* L.) je zde vydáván za s. olšovou (*C. nupta* L.), štětconoš ořechový (*Calliteara pudibunda* L.) za hřbetozubce plachého (*Peridea anceps* Gz.), šípověnka olšová (*Acronicta alni* L.) za š. vrbovou (*A. leporina* L.), osenice černé C (*Xestia c-nigrum* L.) za jarnici ovocnou (*Orthosia gothica* L.), samice přástevníka vratičového (*Diaphora mendica* Cl.) je vyobrazena dvakrát, jednou je ovšem vydávána za samce, který je však ve skutečnosti odlišně zbarven a má jiný tvar tykadel, píďalka jalovcová (*Thera juniperata* L.) je zde vydávána za p. proměnlivou (*T. variata* D. & Sch.), chybně je označena (a nově česky pojmenována!) „travařka běžná" (ta navíc chybí v rejstříku a zřejmě i ve speciální části), „blýskavka hnědá, zobonosec obecný, zobonosec kopřivový" atd., atd. Ve výčtu by se mohlo ještě pokračovat. Na tabulích jsou dokonce vyobrazeny i druhy, které by byly pro faunu ČR úplně nové. Těžko pochopit, proč byla vyobrazena píďalka *Dyscia fagaria* Thbg., která dosud nebyla na území nejen Česka, nýbrž i bývalého Československa vůbec spolehlivě zjištěna. Ani tento druh není uveden v číslovaném seznamu v textové části, takže jde jen o jakousi ilustraci, která nemá s obsahem publikace nic společného. Zajímavým údajem (mimo jiné) by byla také adéla hořečková (*Nemophora violella* Stt. - zde uvedena nesprávně jako *N. violaria* Zell.) publikovaná teprve nedávno poprvé z Čech, kdyby nebylo pod tímto jménem vyobrazeno úplně něco jiného.

Vzhledem k výše vypsanému je samozřejmé, že v takto pojaté (vnucuje se nějaké expresivnější slovo) publikaci musí budit nedůvěru správnost determinace i mnohých jiných druhů, především z obtížnějších skupin, které představují problém i pro specialisty, zvláště když druhy, které jsou běžně rozlišovány, zde rozlišeny nejsou (např. druhy rodu *Leptidea* Billb.).

Také v českém názvosloví se autor doslova „vyřádil". Drží se sice dosti důsledně příručky z roku 1992 (Novák et al. 1992), mnohá tam stanovená jména však přehlédl, některá uvedl chybně (např. Cosmopterigidae nejsou zoubkovníčkovití, nýbrž zdobníčkovití, Incurvariidae nejsou adélovití, nýbrž kovovníčkovití aj.). Snad aby to vynahradil, vytvořil desítky nových českých jmen, a to i u takových skupin drobných motýlů, kde je nikdo nikdy v praxi nepoužije (např. Nepticulidae - drobníčkovití).

Velkou chybou publikace jsou nekonkrétní charakteristiky výskytu typu „výskyt po celém území okresu Benešov", a to i u některých druhů, které byly zjištěny v celé České republice jednou nebo dvakrát, nebo v nedávné době poprvé. V případě takových vzácných a řídce nalézaných druhů by rozhodně nebylo na škodu uvedení všech nálezových okolností a bionomických poznámek, včetně přesného data nálezu. Bohužel není uveden žádný seznam lokalit, na kterých bylo sbíráno, o jejich charakteristikách ani frekvenci pozorování nemluvě. Taktéž je nedostatkem, že autor ignoruje doporučení uvádět kódy čtyřúhelníků faunistického mapování (Buchar 1982).

Diskutabilní se jeví autorem použitá klasifikace druhů. Zatímco k aplikaci kategorií typu „zoogeografické prvky, biotopové formace a právní ochrana" nelze vcelku mít námitek, hodnotící kritéria typu „stupeň hojnosti" a „stupeň ohrožení" by bylo vhodné zmínit podrobněji.

Klasifikaci dle „stupně hojnosti" v pětičlenné stupnici (velmi hojný až velmi vzácný) bez jejího bližšího vysvětlení nelze aplikovat na tak rozsáhlá území jako je ČR nebo region Podblanicka, resp. území okresu Benešov, protože k tomu nejsou k dispozici objektivní podklady. Zde jde nesporně jen o subjektivní odhady autora.

Vážné výhrady lze mít i vůči klasifikaci druhů na základě stupně ohrožení. Autor třídí druhy podle „navrhovaného Červeného seznamu motýlů České republiky". Není uvedena citace takového seznamu, ale jde zřejmě o autorův návrh (Záruba 1993a,b), který původně nebyl publikován jako návrh, ale jako seznam definitivní. Dokument nebyl obecně přijat a snesla se na něj vlna kritiky (např. Laštůvka et al. 1994). Oficiálně žádný Červený seznam jako závazný dokument neexistuje, v současnosti je k dispozici pouze několik návrhů různých autorských kolektivů, z nichž žádný nebyl plně akceptován, a tak je smysl takového hodnocení značně pochybný.

Zmínky zasluhuje i autorem uvedený seznam literatury na konci knihy. Pomineme-li jeho poněkud zvláštní rozdělení na vlastní seznam a tři vyčleněné publikace pod záhlavím „Literatura s vyobrazením Lepidopter" a dnes již neobvyklé řazení citovaných prací dle roku vydání, nelze již tolerovat neúplnost bibliografických údajů (stránkování, rozsah). Je nezvyklé uvádět manuskripty bez udání místa, kde jsou deponovány (viz č. 18. „Záruba P., 1997...") a citovat sbírkové prameny jako literaturu (viz č. 19. „Záruba P.: sbírkové údaje - materiál z let 1979 až 1996" a č. 20. „Záruba P.: sběry z roku 1998"). Z textu publikace navíc není jasné, proč je „citace" autorovy sbírky členěna do dvou částí s vynecháním roku 1997.

Nemá smysl dále pokračovat v inventuře nesrovnalostí. Z hlediska koncepčně a organizačně editory jinak velmi dobře připravené a z hlediska poznání regionu nesmírně důležité řady publikací „Přírodou Podblanicka" představují „Motýli" svazek, který poškozuje pověst celé řady. Uvážíme-li, jak těžce se shánějí finanční prostředky pro vědecké publikace a podíváme-li se na výčet sponzorů, kteří v dobré víře podpořili vydání této publikace, musíme dojít k jedinému závěru, který lze formulovat se značnou dávkou shovívavosti jako „trestuhodně promarněnou příležitost".

LITERATURA

BUCHAR J. 1982: Způsob publikace lokalit živočichů z území Československa. (Publication of faunistic data from Czechoslovakia). *Věstn. Čs. Společ. Zool.*, 46: 317-318 (in Czech, Russian and English summary).

ČERNÝ Z., GOTTWALD Z., HARTL J., ZEDNÍK L. & ZELENÝ J. 1993: Motýli (Lepidoptera) z Podblanicka - CHKO Blaník. *Sborn. Vlastivěd. Prací z Podblanicka*, 33: 49-56 (in Czech).

HOLUB O. 1993: Příspěvek k poznání motýlů Podblanicka VII. *Sborn. Vlastivěd. Prací z Podblanicka*, 33: 71-75 (in Czech).

LAŠTŮVKA Z., KRÁLÍČEK M. & MAREK J. 1994: Několik poznámek k červenému seznamu motýlů ČR. *Ochrana Přírody*, 49: 236-238 (in Czech).

NOVÁK I. (co-authors LAŠTŮVKA Z., VÁVRA J., MAREK J., ZELENÝ J., LIŠKA J., KRÁLÍČEK M., PIPEK P., SPITZER K., JAROŠ J., VANČURA B., AŠMERA J., JANOVSKÝ J., LEKEŠ V. & KRAMPL F.) 1992: Česká jména motýlů. *Zpr. Čs. Společ. Entomol.*, 28: 1-55 (in Czech).

STERNECK J. 1929: *Prodromus der Schmetterlingsfauna Böhmens.* Selbstverlag, Karlsbad, 297 pp.

STERNECK J. & ZIMMERMANN F. 1933: *Prodromus der Schmetterlingsfauna Böhmens II. (Microlepidoptera).* Selbstverlag, Karlsbad, 168 pp.

VRABEC V. & FIALA R. 1996: Nález druhu Colias erate (Lepidoptera: Pieridae) na území okresů Kolín, Kutná Hora a Benešov. (The finding of the species of Colias erate (Lepidoptera: Pieridae) in the areas of Districts of Kolín, Kutná Hora and Benešov). *Práce Muzea v Kolíně, Řada Přírodovědná*, 2: 89-93 (in Czech, English summary).

ZÁRUBA P. 1993a: Červený seznam ohrožených druhů motýlů České republiky. Část 1. *Ochrana Přírody*, 48: 42-46 (in Czech).

ZÁRUBA P. 1993b: Červený seznam ohrožených druhů motýlů České republiky. Část 2. *Ochrana Přírody*, 48: 84-88 (in Czech).

Ivo Novák, Vladimír Vrabec